

Irak Türkmen Türkçesinde İsimlerde “Y” Sesinin Düşmesi Üzerine

Öğr. Üyesi. Nuran Hamza Halil
İnsanî Bilimler Eğitim Fakültesi
Kerkük Üniversitesi

Anahtar Kelimeler : Irak Türkmen Türkçesi, Türkiye Türkçesi, “Y” Sesinin Düşmesi .

Özet:

Bu çalışmada, Irak Türkmen Türkçesinde isimlerde sözbaşı, sözortası ve söz sonunda “y” sesinin düşmesi söz konusudur. Bu ses olayı örneklendirilerek sözcüklerin tarihçesine göz atarak Türkiye Türkçesiyle karşılaştırılmaktadır. Başta Türk dillerinde ses olaylarından biri olan “y” sesinin düşmesi hakkında genel bir bilgi verilmektedir. Ardından Irak Türkmen Türkçesinden örnekler vererek, Orhon Türkçesi, Uygurca, Karahanlıca, Harezmi, Çağatayca ve Türkiye Türkçesiyle karşılaştırarak art zamanlı bir çalışma olmaktadır. Bu örneklerden hareket ederek tarihçe ses değişimleri ortaya konulmuş ve bir sonuca ulaşılması amaçlanmıştır. Türkçede seslerin birbirleriyle olan ilişkilerinde sözcüğün yapısında mevcut bir ünsüzün düştüğü gözlemlenmektedir. Bu ses olayına ünsüz düşmesi denir. Bu olay Türkçe ek ve köklerde her dönem olmuştur.

“y” sesinin düşmesi, ilk Eski Anadolu Türkçesi yazıtlarında bazı sözcüklerin başında düştüğü görülmektedir. Sözcüklerin baş kısmında “y” sesinin düşmesi, Eski Türkçe döneminde sözbaşında ses türemesi şeklinde mevcut olan bazı sözcüklerin sözcük başındaki “y” sesinin kaybolması şeklinde de gerçekleşmektedir (Taş, 2021: 37).

“y” sesinin düşmesi, Türk dillerinde görülen bir ses olayıdır ve Irak Türkmen Türkçesinde de gözlemlenmektedir. Bu ses olgusunun şimdiye kadar müstakil bir çalışma kapsamında ele alınmamış olması, bu araştırmamızın yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu çalışmada, Irak Türkmen Türkçesinin Türkmenlerin yaşadıkları yörelere bağlı göre ağız farklılıkları gösterdiği kabul edilmektedir. Dolayısıyla sunulan örneklerin tüm Türkmenler tarafından aynı biçimde kullanıldığı varsayılmamalıdır. Bu nedenle örneklerin hangi yöreye ait olduğu ve ilgili yörede kullanıldığı işaret edilmiştir.

Sözbaşında “y” Sesinin Düşmesi

girmi ~ igirmi

Irak Trkm. T. *girmi* ~ *igirmi* “yirmi” (Hürmüzlü, 2013: 151).

Tarihî: Orh. *Yigirmi* "yirmi" (Tekin,2010: 189). Uyg. *yegirmi* "yirmi" (Wilkens,2021:885). Krh. DLT *yigirme~yigirmi* "yirmi" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 594). Hrz. *yigirmi ~yéigirmi* "yirmi" (Ünlü, 2012: 686). Kıp. *yigirmi~igirmi* "yirmi" (Toparlı ve diğerleri, 2014:322). Çağ. *yigirmi~yéigirmi~igirmi~igirme* "yirmi" (Ünlü, 2013: 1259). T.Tü. *yirmi*"on dokuzdan sonra gelen sayının adı". (TS, 2009: 2184).

Irk.Trkm.T. *ıldırım* ﴿Tel.﴾ *ıldırım* "yıldırım" ﴿Beş.﴾ (Hürmüzlü, 2013: 327).

Tarihî: Orh.-. Uyg.-, *sadeceyıldırğa* "parlaklık, ışıldama" (Wilkens,2021:899). Krh. DLT *yaldır- "Güneş az ışıdı, az parladı"* (Kaçalın& Ölmez, 2019: 550). Hrz. *yıldırım* "yıldırım" (Ünlü, 2012: 684). Kıp. *yaldırım~yaldırım~ ıldırım ~ yıldırım ~ yuldırım ~yuldurum* "şimşek, yıldırım" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 308). Çağ. *yoldarım~ıldırım* "yıldırım" (Ünlü, 2013: 1259). T.Tü. *yıldırım* "Gök gürültüsüne şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrikboşalması1" (TS, 2009: 2180).

il

Irk.Trkm.T. *il* "yıl" (Hürmüzlü, 2013: 184).

Tarihî: Orh. - . Uyg. *Yıl* "yıl" (Wilkens,2021:898), Krh. DLT *yıl* "yıl" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 591). Hrz. *Yıl* "yıl" (Ünlü,2012:683), Kıp. *yıl* "yıl" (Toparlı ve diğerleri, 2014:320). Çağ. *Yıl* "yıl" (Ünlü, 2013: 1251). T.Tü. *yıl* "Yer yuvarlağının, güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5saat ve 49 dakikalık zaman" (TS, 2009: 2179).

ilan

Irk.Trkm.T. *ilan* "yılan" (Hürmüzlü, 2013: 184).

Tarihî: Orh. - . Uyg. *yılan* "yılan" (Wilkens,2021: 899), Krh. DLT *yılan* "yılan" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 591). Hrz. *yılan* "yılan"(Ünlü, 2012: 684), Kıp. *yılan~ılan ~ cılan* "yılan" (Toparlı ve diğerleri, R., 2014: 320). Çağ. *Yılan ~ılan ~ ilan* "yılan" (Ünlü, 2013: 1251). T.Tü. *yılan* "sürüngenlerden, ayaksız, ince ve uzun olanların genel adı,yerdegezen: ok yılanı. Su yılanı. Çingiraklı yılan. Gözlüklü yılan" (TS, 2009: 2179).

igıt,igıd

Irk.Trkm.T. *igıt,igıt* (Hürmüzlü, 2013: 183).

Tarihî: Orh. - . Uyg. *yigıt* "genç, ilk gençlik çağında" (Wilkens, 2021: 901), Krh. DLT *yigıt* "her şeyin genç olanı" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 594). Hrz. *yigıt* "genç, yiğit. delikanlı" (Ünlü, 2012: 686), Kıp. *igıt~yiğit~ yegıt~ yeıt ~yeyit* "genç, yiğit" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 107). Çağ. *yigıt* "genç, delikanlı" (Ünlü, 2013: 1253). T.Tü. *yiğit* "güçlü ve yürekli, kahraman, alp" (TS, 2009: 2184).

imşag

Irk.Trkm.T. *imşag* "yumuşak" (Hürmüzlü, 2013: 185).

Tarihî: Orh. *yimşak~yemşak* (Tekin, 2010: 189). Uyg. *Yumşag* (Wilkens, 2021: 920), Krh. *yumşak* (Kaçalın& Ölmez, 2019: 607). Hrzm. *yumşak~ yumşag ~ yumuşak* "yumuşak, hafif, mülayim" (Ünlü, 2012: 698), Kıp. DLT *yimşak~yumşak ~ yumşak~yumuşak* "yumuşak" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 321). Çağ. *yumşag~yumşak* (Ünlü, 2013: 1262). T.Tü. *Yumuşak* "dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı" (TS, 2009: 2200).

itik

Irk.Trkm.T. *itik* "kayıp" (Hürmüzlü, 2013: 186).

Tarihî: Orh. *yit* "kaybolmak" (Tekin, 2010: 190). Uyg. *yit* "kaybolmak, ölmek, uok olmak" (Wilkens, 2021: 906), Krh. DLT *yit* "bir şey yitti, kayıp oldu" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 597). Hrzm. *yit~ yét- ~ yet-* "yitmek, kaybolmak" (Ünlü, 2012: 689), Kıp. *yitik ~yitük* "kayıp" (Toparlı ve diğerleri, R., 2014: 325). Çağ. *yitik~yitük~ itgü~güm* ~itik "kaybolan şey" (Ünlü, 2013: 1256). T.Tü. *yitik* "kayıp olan şey" (TS, 2009: 2185).

itti, iti,

Irk.Trkm.T. *itti. İti* ☞ Tuz. Kif. ☞, İt ☞ Tel. ☞ "keskin, sivri" (Hürmüzlü, 2013: 186).

Tarihî: Orh. -. Uyg. *y(i)ti ~yiti* "keskin, sivri, şiddetli, aşırı, sert" (Wilkens, 2021: 906), Krh. -. Hrzm. *yiti~ yetig~ yitig~ yetük* "keskin" (Ünlü, 2012: 689), Kıp. *yiti~ itı~ itti~ iti~ yıtı~ yeti~ yitig~ yitik* "keskin, sivri" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 325). Çağ. *itik~ kıyığ~ ötgür~ yétig~ yiti~ yitig~ bürrân~ etik~ ettik~ itgek~ iti~ ĩz~ yalman~ yitik* "keskin" (Ünlü, 2013: 549). T.Tü. *yiti* ☞ hlk. "keskin, sivri" (Dilçin, 2009: 259).

iva

Irk.Trkm.T. *iva* ☞ Tel. ☞ "yuva" (Hürmüzlü, 2013: 327).

Tarihî: Orh. -. Uyg. *uya* "yuva, sığınak" (Wilkens, 2021: 810), Krh. DLT *uyā* "kuş yuvası" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 525). Hrzm. *Yuva* "yuva" (Ünlü, 2012: 700), Kıp. *yuva* "yuva, ev" (Toparlı, ve diğerleri, 2014: 331). Çağ. *yuva~iva~kâşâne* "ev,

mesken, hane" (Ünlü, 2013: 1264). T.Tü.yuva "kuşların veya diğer hayvanların yumurtlamak ya da yavrulamak için çalı çırpı, ot gibi maddelerden yaptıkları sığınak, genellikle ailenin oturduğu ev" (TS, 2009: 2203).

iz

Irk.Trkm.T.iz ☞ Az. ☞ "yüz (rakam)" (Hürmüzlü, 2013: 329).

Tarihî: Orh. *yüz*'*yüz*" (Tekin, 2010: 192). Uyg. *Yüz* "yüz" (Wilkins,2021: 926), Krh. DLT *yüz* "100" (Kaçalın& Ölmez,2019:617). Hrz. *Yüz* "yüz (100)" (Ünlü,2012: 704), Kıp. *yüz* "sayı" (Toparlı ve diğerleri,2014:333). Çağ. *yüz* ~ *üz* "yüz(100)" (Ünlü,2013: 1266) .T.Tü.*Yüz* "Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı" (TS, 2009: 2212).

mırta ~murta

Irk.Trkm.T. *mırta* ☞ Tel.Ab.,Beş., Tav., Tis. ☞ "yumurta" (Hürmüzlü, 2013: 327).

Tarihî:Orh.-Uyg. *yumurtga* "yumurta" (Wilkins,2021: 920), Krh. DLT *yumurtga* "yumurta" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 608). Hrz. *yumurta* ~ *yumurtga* ~ *yumurtgu* ~ *yumurtka* "yumurta" (Ünlü,2012: 698), Kıp. *yumrutka* ~ *yamurta* ~ *yamurtka* ~ *yamurtuga* ~ *yumurda* ~ *yumurta* ~ *yumurtga*. "yumurta". (Toparlı ve diğerleri, 2014: 329). Çağ. *yumurtga*~*yumurtka* (Ünlü, 2013: 1262). T.Tü.*yumurta* "Tavuk yumurtası" (TS,2009: 2199).

udum

Irk.Trkm.T.*udim*~*udum*"yudum" (Hürmüzlü, 2013: 307).

Tarihî: Orh. -Uyg.-.Krh. *yut*-*yutmak*" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 613). Hrz. DLT *yut*-*yutmak*" (Ünlü,2012: 699),-Kıp. *yut*- ~ *yovut*- ~ *yud*-*yutmak*" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 330). Çağ. *yutum* (Ünlü, 2013: 1264). T.Tü.*yudum* "bir içište yutulacak miktar". (TS, 2009: 2197).

ulduz

Irk.Trkm.T.*ulduz* ☞ Tel.Beş. ☞ "yıldız" (Hürmüzlü, 2013: 329).

Tarihî: Orh.-. Uyg. *yıltız* "yıldız" (Wilkins,2021: 899), *yultuz* "yıldız" (Wilkins,2021: 919). Krh. DLT *yulduz* "yıldızların geneline verilen addır" (Kaçalın& Ölmez, 2019:

606). Hrzm. *yılduz ~ yulduz* "yıldız" (Ünlü, 2012: 684), Kıp. *yılduz ~ yalduz ~ yaldız ~ yuldız ~ yulduz* "yıldız" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 321). Çağ. *ıldız~yılduz~yulduz~yıldız* "yıldız" (Ünlü, 2013: 498). T.Tü. *yıldız* "Güneş ve ay dışında gökyüzünde görülen ışıklı gök cisimlerinden her biri" (TS, 2009: 2180).

Üskek

Irk.Trkm.T. *üskek ~ üskek, iskek* ﴿Az.﴾ "yüksek" (Hürmüzlü, 2013: 312).

Tarihî: Orh.-. Uyg. *yüksäk ~ yügsäk* "yüksek" (Wilkens, 2021: 923), Krh. DLT *yügsek* "yüksek" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 615). Hrzm. *yüksek* "yüksek, ulu, yüce, değerli kişi" (Ünlü, 2012: 701), Kıp. *yüksek* "yüksek, ulu, yüce" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 332). Çağ. *yüksek ~ üskek* "yüksek" (Ünlü, 2013: 1264). T.Tü. *yüksek* "Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan" (TS, 2009: 2206).

üz

Irk.Trkm.T. *üz* "başta alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm; yüz, kılıf" (Hürmüzlü, 2013: 312).

Tarihî: Orh. *Yüz* "yüz, çehre" (Tekin, 2010: 192). Uyg. *yüz ~ üz ~ yüüz* "yüz" (Wilkens, 2021: 926), Krh. DLT *yüz* "yüz" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 617). Hrzm. *yüz* "yüz, surat, çehre" (Ünlü, 2012: 703), Kıp. *yüz* "yüz, sima, çehre, satıl" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 333). Çağ. *yüz* "yüz, surat, çehre" (Ünlü, 2013: 1266). T.Tü. *yüz* "başta alın, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm" (TS, 2009: 2212).

üce

Irk.Trkm.T. *üce* "yüce, yüksek, ulu" (Hürmüzlü, 2013: 311).

Tarihî: Orh.-. Uyg. *uca* "arka, sırt" (Wilkens, 2021: 782), Krh. DLT *uçā* "arka, sırt" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 617). Hrzm. *yüce* "yüksek" (Ünlü, 2012: 700). Kıp. *yüçe ~ çüçe* "yüksek, yüce, arka, sırt" (Toparlı, ve diğerleri, 2014: 331). Çağ. -T.Tü. *yüce* "yüksek, büyük, ulu, ulvi". (TS, 2009: 2204).

üng

Irk.Trkm.T. *üng* ﴿Tuz. Köp.﴾ "yün" (Hürmüzlü, 2013: 329).

Tarihî: Orh. - Uyg. *yun* "yün" (Wilkens, 2021: 921), Krh. *yun* "yün, koyun veya deve yünü" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 609). Hrzm. *yün~yün* "yün, pamuk, tüy, hayvan tüyü"

(Ünlü, 2012: 702), Kıp. *yün* ~ *yun* ~ *yüg* ~ *yüvün* ~ *yuñ* "yün, tüy, kıl" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 332). Çağ. *yüñ* ~ *yabak* ~ *ķavusı* ~ *yağak* ~ *yapağ* ~ *cönk* ~ *tüpek* ~ *tuğ* "yün" (Ünlü, 2013: 1265). T.Tü. *yün* "koyun tüyü" (TS, 2009: 2208).

üreg

Irk.Trkm.T. *üreg* ~ *ürek* "yürek, kalp" (Hürmüzlü, 2013: 311).

Tarihî: Orh. -Uyg. *yüräk* "yürek, kalp, cesaret" (Wilkens, 2021: 925). Krh. DLT *yürek* "kalp, yürek" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 617). Hrzm. *yürek* "kalp, yürek" (Ünlü, 2012: 702), Kıp. *yürek* "kalp, yürek" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 333). Çağ. *yürek*~*köñül*~*cenân* ~ *dil* ~ *ķalb*~ *gökle* ~ *kökgü* "kalp, gönül" (Ünlü, 2013: 1265). T.Tü. *yürek* "kalp, bir kimsenin ruhsal yönü, gönül" (TS, 2009: 2208).

üzük

Irk.Trkm.T. *üzük* "yüzük" (Hürmüzlü, 2013: 314).

Tarihî: Orh. -Uyg. *yüzük* ~ *üzük* "yüzük" (Wilkens, 2021: 928), Krh. DLT *yüzük* "yüzük" (Kaçalın& Ölmez, 2019: 617). Hrzm. *yüzük* "yüzük" (Ünlü, 2012: 705), Kıp. *yüzük* "yüzük" (Toparlı ve diğerleri, 2014: 333). Çağ. *yüzük* ~ *üzük* ~ *yüksük* ~ *zihgîr*~ *burla* ~ *engüşterî* ~ *hâtem*~ *nigîn*~ *şekel* ~ *tüzgü* ~ *nigîne*~ *oymak* "yüzük" (Ünlü, 2013: 1267). T.Tü. *yüzük* "parmağa geçirilen genellikle metal halka" (TS, 2009: 2217).

Söz Ortasında "y" Sesinin Düşmesi

bégir

<Far. *bâr-gîr* "yük hayvanı, özellikle at" sözcüğünden alıntıdır" (1998: 142).

Irk.Trkm.T. *bégir* "beygir" (Hürmüzlü, 2013:85).

Tarihî: Orh. -Uyg.-, Krh.-. Hrzm. -. Kıp.-. Çağ. -. T.Tü. *beygir* "yük taşıyan, araba çeken, üstüne binilen at" (TS, 2009: 255).

péndîr

Irk.Trkm.T. *Péndîr* "peynir" (Hürmüzlü, 2013: 259).

T.Tü. *peynir* "maya ile katılaştırılarak süttten yapılanve birçok türü olan besin" (TS, 2009: 1603).

< Far. *panîr* "peynir" (Steingass, 1998: 258).

Tarihî: Orh. -Uyg.-.Krh.-. Hrzm.) -. Kıp. *bénîr*~ *beynir* ~ *penîr* ~ *peynîr* "peynir" (Toparlı, ve diğerleri, 2014: 27). Çağ. *penîr* "peynir" (Ünlü, 2013: 890).

Söz Sonunda “y” Sesinin Düşmesi

buğda

Irk.Trkm.T. *buğda* “buğday” (Hürmüzlü, 2013: 94).

Tarihî: Orh.-. Uyg. *buğday* “buğday” (Wilkens, 2021: 196), Krh. DLT *buğday* “buğday” (Kaçalın& Ölmez, 2019: 125). Hrz. *buğday* “buğday, başak burcu” (Ünlü, 2012: 110), Kıp. *boğday* ~ *boday* ~ *buday* ~ *budi* ~ *buğdan* ~ *buğday* ~ *buyday* “buğday” (Toparlı ve diğerleri, 2014: 34). Çağ. *buğday* ~ *habbat* “buğday” (Ünlü,2013:169). T.Tü. *buğday* “buğdaygillerden örnek bitkisi” (TS, 2009: 319).

SONUÇ:

Irak Türkmen Türkçesinde “y” sesi düşmesine ilişkin örnekler dikkate alındığında ulaşılan sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir⁶

1) Sözbaşında yer alan Türkçe kökenli örneklerde “y” sesinin düşmesi genellikle seslerin incelmesine yol açmaktadır. Ancak ıldırım, ulduz, udum ile mırta / murta sözcükleri bu durumun dışında kalmaktadır. Söz konusu örneklerde “y” sesinin düşmesine rağmen kalın ünlülerin korunduğu görülmektedir .

2) Söz ortasında “y” sesinin düşmesi incelendiğinde, bu tür örneklerin Farsça kökenli olduğu görülmektedir. Bu durum, Türk dillerinde Türkçe kökenli sözcüklerde söz ortasında “y” sesinin düşmediğini ortaya koymaktadır .

3) Sonunda “y” sesinin düşmesinin son derece sınırlı olduğu, bu tür örneklerin oldukça az ve seyrek biçimde görüldüğü tespit edilmektedir .

4) Irak Türkmen Türkçesindeki örnekler, diğer Türk dilleriyle karşılaştırılıp ses değişimleri açısından değerlendirildiğinde, bazı sözcüklerin eski biçimlerini koruduğu görülmektedir. Bu durum, Irak Türkmen Türkçesinin tarihî dil özelliklerini muhafaza ettiğini ve daha eski biçimleri kullanmaya devam ettiğini göstermektedir.

KISALTMALAR

Ab.	Abbud
Az.	Aziziye
Beş.	Beşir
Çağ.	Çağatayca
Far.	Farsça
Hlk.	Halk Ağzı
Hrzm.	Harezme
Irk.Trkmn.T.	Irak Türkmen Türkçesi
Kıp.	Kıpçakça
Kif.	Kifri
Köp.	Altunköprü
Krh.	Karahanlıca
Orh.	Orhun Türkçesi
Tav.	Tavuğ (Dakuk)
Tel.	Telafer
Tis.	Tisin
T.Tü.	Türkiye Türkçesi
Uyg.	Uygurca
é	Kapalı e
h	خ
ı	Kısa i
ī	Uzun i
k	ق
ğ	غ

KAYNAKÇA

- 1) Dilçin, C. (2009). Yeni Tarama Sözlüğü. 2. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları .
- 2) Hürmüzlü, H. (2003). Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü. 1. baskı, İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları .
- 3) Hürmüzlü, H. (2013). Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü. 2. baskı, Kerkük: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı .
- 4) Kaşgarlı. M. (2016). DîvânuLugâti't-Türk (Çev. Mustafa S. Kaçalın; Yay. haz. Mehmet Ölmez). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık .
- 5) Kurumu, T. D. (2009). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi .
- 6) Steingass, F. (1892). Persian-English Dictionary, New Reprint, Beirut: Libraire du Liban Publishers .
- 7) Şahin, H. (2014). Türkiye Türkçesindeki Bazı Kelimelerin Naşındaki Y Sesinin Düşme mi Türeme mi Yaşadığı Üzerine. Harvard UniverstyJournal of TurkishStudies-Türklük Bilgisi Araştırmaları, 1(42), 277-284 .
- 8) Tekin, T. (2010). Orhon Yazıtları. 4. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları .
- 9) Toparlı, R., Vural, H.&Karaatlı, R. (2014). Kıpçak Türkçesi Sözlüğü. 3. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları .
- 10) Ünlü, S. (2012). Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü. Konya: Eğitim Yayınevi .
- 11) Ünlü, S. (2013). Çağatay Türkçesi Sözlüğü. Konya: Eğitim Yayınevi .
- 12) Wilkens, J., & zu Göttingen, A. D. W. (2021). Handwörterbuch des Altuirgischen: Altuirgisch—Deutsch—Türkisch. Universitätsverlag Göttingen .
- 13) al-Jabbari, Rawyar Abbas Jaafar (25 Aralık 2024); Bahattin Akasya'nın Evrende Bir Elma Adlı Bilimkurgu Romanı Üzerine Bir Çalışma, İklim Journal, The Iraqi Scientific Association for Manuscripts, Sayı 16, Bağdat.

On the Dropping of the "Y" Sound in Nouns in Iraqi Turkmen Turkish

Keywords: Iraqi Turkmen Turkish, Turkish, dropping of the "y" sound .

Summary:

This study examines the dropping of the "y" sound at the beginning, middle, and end of nouns in Iraqi Turkmen Turkish. This phonetic phenomenon is exemplified, and its historical context is examined, comparing it to Turkish. The study begins with a general overview of the dropping of the "y" sound, a phonetic phenomenon in Turkic. It then presents examples from Iraqi Turkmen Turkish, comparing it to Old Turkic, Uyghur, Karakhanid, Khorezmian, Chagatai, and Turkish, creating a diachronic study. Based on these examples, the historical sound changes are revealed, and the aim is to reach a conclusion .

دراسة حول حذف الحرف او الصوت "ي" في الاسماء الموجودة في اللهجة التركمانية العراقية

م.م. نوران حمزة خليل

كلية التربية للعلوم الإنسانية

جامعة كركوك

noranhamza@uokirkuk.edu.iq

الكلمات المفتاحية: اللهجة التركمانية العراقية، اللغة التركية، حذف صوت "ي".

الملخص:

تتناول هذه الدراسة حذف صوت أو الحرف "ي" في بداية ووسط ونهاية الأسماء في اللهجة التركمانية العراقية. وتُعرض أمثلة على هذه الظاهرة الصوتية، ويُدرس سياقها التاريخي، مع مقارنتها باللغة التركية. تبدأ الدراسة بنظرة عامة على حذف صوت أو الحرف "ي"، وهي ظاهرة صوتية في اللغات التركية. ثم تُعرض أمثلة من اللغة اللهجة التركمانية العراقية، ومقارنتها باللغات التركية القديمة ابتداءً من اللغة الأورخونية، والأويغورية، والقراخانية، والخوارزمية، والجغتائية، واللغة التركية، مما يُنشئ دراسة تاريخية. وبناءً على هذه الأمثلة، تُكشف التغيرات الصوتية التاريخية، والهدف هو الوصول إلى استنتاج.